

Õiguskantsler

Teie 05.05.2021 nr

Meie 25.06.2021 nr 6-1/210950/2104225

Pensionikindlustuslepingu ülesütlemitasu

Austatud avaldaja

Palusite kontrollida, kas põhiseadusega on kooskõlas, et [kogumispensionide seaduse ja sellega seondvalt teiste seaduste muutmise seaduses \(kohustusliku kogumispensioni reform\)](#) ei ole reguleeritud pensionilepingu ülesütlemitasu suurus. Teie pensionilepingu tingimuste järgi on lepingu ülesütlemitasu 10% pensionilepingu tagastusväärtusest, mida peate liiga kõrgeks. Leidsite, et kuna tasu suurus on jäänud seadusega reguleerimata, koheldakse pensionäre ebavõrdselt ning rikutakse Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12.

Mõistan Teie seisukohta. Siiski ei ole alust kogumispensionide seadust pidada põhiseadusvastaseks. Pensionilepingute ülesütlemitasel kehtivad erinevad tasud ei tule seadusest, vaid sellest, et kindlustusvõtjad on pensionile minnes sõlminud pensionilepingud erinevate kindlustusandjatega ning sõlmitud lepingute tingimused on erinevad.

Lepingupoolte vaheliste vaidluste lahendamine ei ole õiguskantsleri pädevuses. Seega ei ole õiguskantsleril võimalik hinnata, kas pensionilepingu 10% ülesütlemitasu on mõistliku suurusega või on see pigem üht lepingupoolt ebamõistlikult kahjustav lepingutingimus. Sellise vaidluse saab lahendada maakohus.

Õiguskantsleril on siiski võimalik analüüsida, kas seaduses kindlustusandjate tasude suuruse reguleerimata jätmine on põhiseaduspärane.

I Pensionireformiga laiendati võimalust pensionileping üles öelda

1. 11. märtsil 2020. aastal vastu võetud kohustusliku kogumispensioni reformi seadusega nähti ette ajutine võimalus pensionileping üles öelda. See oli vajalik selleks, et inimesed saaksid II sambast korraka raha välja võtta. Varem oli võimalik pensionileping üles öelda vaid sel juhul, kui inimene vahetas ühe kindlustusandja teise kindlustusandja vastu.¹

---

¹ Enne kohustusliku kogumispensioni reformi oli turul kolm kindlustusandjat, kes pakkusid inimestele võimalust sõlmida II samba pensionilepinguid. Kolmest II samba kindlustusandjast jääb reformi järel alles üks kindlustusandja. Ülejäänud kindlustusandjad annavad II pensionisamba väljamaksete tegemise üle Sotsiaalkindlustusametile. Vt [SEB annab uuel aastal II samba eluaegsete väljamaksete tegemise üle ja Pensionilepingute väljamaksete üleandmine Sotsiaalkindlustusametile](#).

2. Riigikohus analüüsis kohustusliku kogumispensioni reformi seaduse põhiseaduspärasust. Kohus käsitles ka kindlustusandja võimalust võtta ülesütlemitasu. Kindlustusandjate võimalus võtta ülesütlemitasu oli üks argument teiste seas, millele tuginedes pidas kohus pensionilepingute ajutise ja erakorralise ülesütlemitase regulatsiooni põhiseaduspäraseks.

3. Riigikohus leidis, et kogumispensionide seaduse (KoPS) § 72⁴ lõikest 1 tulenev õigus lõpetada pensionileping ja nõuda lepingu jääkväärtuse väljamaksmist tõi kindlustusandjale kaasa lisariski. Samuti tõdes kohus, et lepingute ülesütlemitase võimalus võib olla ebasoodne ka kindlustusvõtjatele, kes ei soovi pensionilepingut lõpetada, kuna tahaksid saada sõlmitud pensionilepingu alusel väljamakseid elu lõpuni.

4. Pensionilepingu sõlmimisel tegi kindlustusandja arvutused, kui suurt pensioni saab ta konkreetsele inimesele maksta kuni tema elu lõpuni. Selle makse suurus sõltus kindlustusandja olemasolevatest lepingutest (kindlustusportfell), kuid ka prognoosist selle kohta, kui palju lepinguid tulevikus sõlmitakse, millised on neist laekuvad sissemaksed ning kui suurt tootlust suudab kindlustusandja sissemaksete investeerimisega saada. Õigus pensionileping üles öelda tähendab, et kindlustusandjal tuleb teha väljamakse, mis võib mõjutada negatiivselt tema kindlustusportfelli.

5. Kohtu hinnangul puudusid kohtumenetluse ajal usaldusväärsed prognoosid selle kohta, kui suur osa inimestest otsustab lepingud üles öelda. Kohus leidis, et pensionilepingute ülesütlemitamine on ühekordne ja ajutine meede, mis on kehtestatud kohustuslikelt pensionilepingutelt vabatahtlikele lepingutele üleminekuks ning kehtib lühikest aega: enne 1. jaanuari 2021 sõlmitud pensionilepinguid oli võimalik üles öelda kuni 31. märtsini 2021 (KoPS § 72⁴ lg 3).² Ülesütlemitasega kaasnevate riskide leevendamiseks pidas kohus oluliseks järgmisi meetmeid: lepingu ülesütlemitase tasu, kindlustusandja võimalus lõpetada osa kasumi jaotamine kindlustusvõtjatele ja pensionilepingute täitmise üleandmine riigile. Riskide leevendamiseks mõeldud meetmeid ning riive vähest intensiivsust silmas pidades hindas kohus pensionilepingute ajutist ülesütlemitamist võimaldava regulatsiooni põhiseaduspäraseks.

6. Pensionilepingu ülesütlemitase kohta märkis kohus: „Pensionileping on üldjuhul kindlustusvõtja surmani kehtiv üleelamisriski kindlustav tähtajatu kindlustusleping. Kuna pensionilepinguid üldiselt praktikas üles öelda ei saa, oli tasu mõeldud kompenseerima ülesütlemitasega kaasnevat riski, et rahavoog ei kata lepingute haldamisega seotud kulusid, kui lepingute ülesütlemitase tõttu jääb osa tasusid laekumata. Lepingu ülesütlemitase tasu on samadel põhjustel kohaldatav ka vaidlusaluse sätte alusel pensionilepingu ülesütlemitase puhul. Seda tasu ei tohi siiski nõuda määras, mis sisuliselt välistab pensionilepingu ülesütlemitase“ (RKÜKo 20.10.2020 asjas nr [5-20-3](#), p 118.1). Nagu eespool märgitud, ei saa õiguskantsler hinnata eraõiguslikus suhtes sõlmitud lepingutingimusi ega seejuures vastata küsimusele, kas pensionilepingust tuleneva ülesütlemitase määra on mõistlik. Ligikaudu 30% Teie kindlustusandjaga (Compensa Vienna Insurance Group) pensionilepingu sõlminud inimestest otsustas pensionilepingu üles öelda ja raha korruga välja võtta. See arv võib viidata sellele, et 10% suurune ülesütlemitase siiski ei välistanud pensionilepingu ülesütlemitamist.

---

² Kindlustusvõtja, kelle kindlustusandja loobub teenuse pakkumisest ning annab pensioni väljamaksete tegemise üle riigile, saab tulenevalt kindlustusandja loobumisest lepingu veel üles öelda kuni 30. juunini 2021 või taotleda pensionilepingu tagastusväärtuse ülekandmist teisele kindlustusandjale, et sõlmida uus pensionileping.

II Ülesütlemissu reguleerimata jätmise

7. Kirjutasite, et ülesütlemissu reguleerimata või selle suurusele piirmäära kehtestamata jättes on Riigikogu andnud pensionärid kindlustusandjate meeleva. Niisiis on vaja hinnata, kas kindlustusandjate ja kindlustusvõtjate õiguste ja kohustuste tasakaalustamiseks oli Riigikogul kohustus ülesütlemissu piiramiseks kehtestada regulatsioon ning kas sellise regulatsiooni puudumist võib parlamendile ette heita.

8. Kindlustusandjate pakutavate pensionide suurus kujuneb mitme komponendi ja teguri koosmõjus. Kindlustusandjad kasutasid oma pakkumistes erinevaid hinnamudeleid. Muu hulgas võis kõrgemat tasu rakendav kindlustusandja teha madalama pakkumise, kasutades selleks madalamaid haldustasusid või pakkudes muid soodsamaid lepingutingimusi. Kõrgem ülesütlemissu võis paremini maandada konkreetse kindlustusandja riske kindlustusportfelli haldamisel ja kindlustusandja võis seetõttu pakkuda muid lepingutingimusi soodsamalt.

Järelikult ei pruugi olla asjakohane üht lepingutingimust teiste seas välja tuua ning väita, et Riigikogu oleks pidanud seda lepingutingimust reguleerima või sellele ülempiiri kehtestama.

9. Rahandusministeerium analüüsis tasude reguleerimise vajadust 2014. aastal. Väljamaksete analüüsi järgi olid kindlustusandjate pakutavad lepingutingimused erinevad, nende tasude struktuur oli sarnane, kuid seejuures olid tasud küllaltki erineva suurusega.³

Kõrged tasud ei tähendanud tingimata, et leping oli pensionäri kahjulik. Pensionisaaja jaoks oli pensionilepingu sõlmimisel kõige tähtsam igakuise pensionimakse suurus, mis kujunes mitme teguri koosmõjus. Kõige kõrgemaid tasusid rakendav kindlustusandja pakkus kõige suuremat pensionimakset kuus ehk tema pakutav pension oli teiste kindlustusandjate pakutavatest pensionitest suurem. Kõrgemat tasu kompenseeris kõrgem garanteeritud intressimäär. Lisaks sellele mõjutas pensioni suurust oodatav eluea pikkus.

10. Seega võib kõrgeimaid tasusid võtva kindlustusandja pakkumine olla muude lepingutingimuste poolest (garanteeritud intress, oodatav eluiga) kindlustusvõtjale soodsam. Teie pensionilepingu tingimuste järgi on ülesütlemissu 10% pensionilepingu tagastusväärtusest, mida peate liiga kõrgeks. Teisalt võis kindlustusselts pakkuda Teile muid soodsamaid lepingutingimusi ning seeläbi ka suuremat pensioni. Otsustasite konkreetse kindlustusandjaga lepingu sõlmida ilmselt selle tõttu, et see kindlustusandja pakkus Teile suuremat pensioni.

11. Rahandusministeerium selgitas, et kui inimese igakuised pensionimaksed on suuremad, on suurem ka pensionilepingu tagastusväärtus võrreldes teiste kindlustusseltside lepingute tagastusväärtusega, mille pensionimakse on väiksem, kuid mille puhul ülesütlemissu näiteks puudub või ülesütlemissu on oluliselt väiksem. Kui pensionimaksed on nt 5–10% võrra suuremad võrreldes konkureeriva kindlustusseltsi pakutuga, on selle protsendi võrra suurem ka lepingu tagastusväärtus. Seega ei saa kindlalt ja üheselt öelda, et võrreldes pensionäri, kelle lepingu ülesütlemissu on väiksem või puudub, on kõrge ülesütlemissuga pensionilepingu sõlminud pensionäri olukord pensionilepingu ülesütlemissel tingimata halvem. Kõrget ülesütlemissu maksva pensionäri pensionilepingu tagastusväärtus võib olla vastavalt suurem ning erinevus pensionäride olukorras ei pruugi seega olla sedavõrd ulatuslik, kui tundub ainult ülesütlemissusid võrreldes.

³ Vt [II samba väljamaksete analüüs](#).

12. Kui parlament oleks asunud kohustusliku kogumispensioni reformi seaduses reguleerima ka lepingu lõpetamise tingimusi (sh kui suurt ülesütlemistasu võib kindlustusandja võtta), oleks sekkumine ettevõtlusvabadusse olnud suurem – see oleks tähendanud varem kokkulepitud pensionilepingute hinnakujundusse sekkumist. Nagu eespool selgitatud, on võimalik, et kõrgemat ülesütlemistasu kompenseeriti teiste tingimuste kaudu pakutud muude eelistega ning seeläbi võib kõrgemat ülesütlemistasu maksva pensionäri pensionilepingu tagastusväärtus olla suurem. Kui Riigikogu oleks asunud reguleerima üht lepingutingimust, võtmata arvesse kõiki hinnakujunduse üksikasju, oleks põhjustatud teistlaadi ebavõrdset kohtlemist. Kindlustusandja tasusid reguleerima asudes oleks Riigikogul tulnud reguleerida ka teisi lepingutingimusi, kuid see oleks küsitavaks muutnud erasektori kaasamise mõttekuse.

13. Arvestades eeltoodut ning asjaolu, et inimesel on õigus ebamõistlik lepingutingimus vaidlustada kohtus, ei saa pidada põhiseadusvastaseks olukorda, et seaduses on jäetud ülesütlemistasu suurus reguleerimata või ülesütlemistasu piirmäär kehtestamata.

14. Pärast kohustusliku kogumispensioni reformi on Eesti turule alles jäämas üks II samba kindlustusandja. Eluaegse pensionilepingu sõlmimine ei ole enam ainus võimalus II sambasse kogutud raha kasutusele võtmiseks. Pensionile minejal on võimalik valida ühekordse väljamakse, fondipensioni ja pensionilepingu vahel. Rohkem valikuid on ka kindlustusandjaga sõlmitavate pensionilepingute puhul: nt saab eluaegse pensioni asemel valida ka tähtajalise pensioni (vt KoPS § 45 lg 3, pensionilepingu ülesütleamise kohta uue lepingu sõlmimiseks sama kindlustusandjaga vt KoPS § 52² lg 12).

15. Suurem osa pensioniikka jõudnud II sambaga liitunud inimestest eelistab praegu pensionikontole kogunenud raha korruga välja võtta. Rahandusministeeriumi andmetel on 2021. aasta algusest alates sõlmitud ainult 85 pensionilepingut (sh on nii tähtajalised kui ka eluaegsed pensionilepingud), s.o 0,3% kõigist pensioni väljamaksetest. Fondipensioni on valinud 350 inimest, st fondipension moodustab 1,3% kõigist pensioni väljamaksetest. Üle 98% pensionile minejatest on võtnud raha välja ühekordse maksena (kõik need andmed on tänavu 3. juuni seisuga). Kindlustusandja tasude reguleerimine ei ole põhiseaduse järgi nõutav ka muutunud olukorda arvesse võttes. Ehkki eluaegsete pensionilepingute sõlmimise võimalust pakub edaspidi vaid üks kindlustusandja, on eluaegsele pensionile alternatiive (nt fondipension) ning see eeldatavasti piirab ka tasusid.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise